

NEJD BLICKAR MOT RYMDEN

Version av föreläsningen ATT SE
i tidskriften NEJD 2019.

ATT SE

Vi är visuella djur. Ungefär hälften av våra sensoriska kopplingar i hjärnan hör till synen. Vi använder blicken mer än någonsin, vi har hundratusentals fler synintryck per dag än vad vi hade för några decennier sedan. Ändå verkar jag se mindre intensivt än förut. Jag tror inte jag är ensam om detta. Vissa enkla former av djur kan bara skilja ljus från mörker, men hos ryggradsdjur kan det visuella systemet skapa bilder. Hur fungerar då bildskapandet? När informationen från ljuset lämnar näthinnan går den till hjärnan. Den färdas längs den optiska nerven tills den når vår optiska hjärnbark. Informationen bearbetas sedan för att ta

reda på objektens former och färger. Från det och från minnet kan det berätta om vilken typ objektet är. Till exempel kan det på något sätt skilja ett träd från ett hus. Detta är den så kallade ventralströmmen. Nyckeln till detta, som tog århundraden att förstå, är att hjärnan arbetar med data från ögonen som gifter sig med minnen och gissningar och allt sker på ett ögonblick. Resultatet är en upplevelse av världen som för varje enskild person ser ut som om det vore verkligheten.

Färgen på de här sidorna är en metamerisk kulör. Det innebär att färgen ter sig olika beroende på vem som ser den och vilket ljus som faller på sidan. Isaac Newton satte en gaffel i sitt eget öga för att förstå hur blicken fungerade. Här väljs en mindre smärtsam utforskande av blicken där de följande sidorna är ett nedslag i ett urval från min föreläsning ATT SE.

❖ KATHLEEN BYRONS BESATTA ÖGON, i rollen som nunna som sakta drivs till erotiskt och våldsamt vansinne i den hallucinogena klassikern Black Narcissus från 1947. Under filmens gång förvandlas hennes blick alltmer, det inre seendet tar fysisk form. ▷

* HUR RYMDEN FÅR SE OSS: bilden är en av 116 bilder Nasa valde ut för att representera livet på jorden. Med händerna fulla av snacks glufsar rymdmyndighetens personal på diverse snacks. Den här bilden färdas på Voyagersonden sedan 1977 i 40 000 km/h rakt ut i det oändliga.

● ATT SE DET SOM INTE FINNS
– Thomas Quicks terapitavlor: Thomas Quick fick under sin rättspsykiatriska terapi på Sätters mentalsjukhus under åttiotalet uppdraget att visualisera sina påstådda förträngda minnen av styckmord och våldtäkter. Kollagen visar på ett skrämmande men oerhört estetiskt tillstånd i Quicks inre värld. Han är numera fullständigt frikänd och har bytt namn till Sture Bergwall.

◆ PERSPEKTIV FÖRSKJUTS. Som i de sumeriska tempelskulpturer vi ser exempel på här. De har beskrivits i många olika teorier om varför dessa tefatsögon har sin plats på skulpturerna. Den mest vedertagna är att välbeställda sumerer lät tillverka statyetter som representerade dem själva och som i deras ställe fick stå i templet och se gudomen så att ägarna inte behövde gå dit och istället kunde ägna sig åt annat. ▷

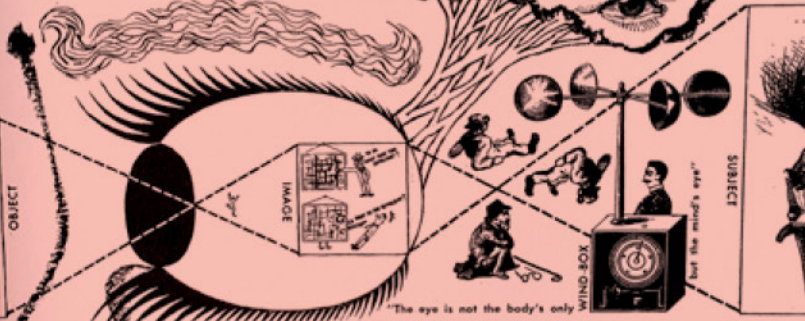
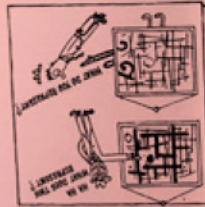
HOW TO LOOK AT LOOKING

eleventh of a series on modern art by Ad Reinhardt

Look at us—do we “know” how we “look”? (Why don't we see the world upside-down?) An eye is not an empty-egg or a camera-crate but the seeing-sense of a structure-system that's one's brain-box. “What is within is without” (Goethe) and vice-versa. Look at what we know—know at what we look.

This picture sides a

We are not responsible for the opinions (and artwork) expressed elsewhere in this paper. The editors reflect those of the author of this page.

The eye is not the body's only

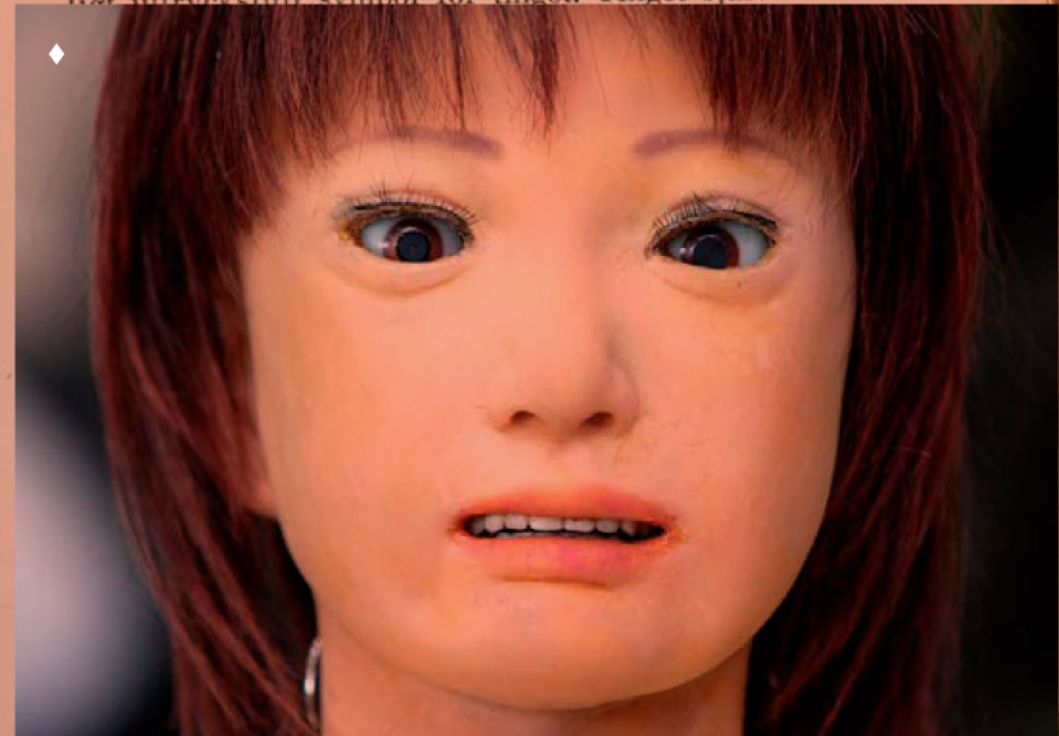
✕ I FEBRUARI 1943 ANSTÄLLDE TIDNINGEN PM den amerikanske konstnären Ad Reinhardt som sin inhouse-konstnär och i januari 1946 inledde Reinhardt sitt mest ambitiösa illustrationsprojekt – den magnifika serien ”How to Look”, där hans teckningar och collage utvecklades till komplexa, ironiska och giftiga konsthistoriska lektioner med ett starkt kritiskt öga och en vriden humor som är fullständigt relevant i dag. Här en detalj från avsnittet How to look at looking.

◆ VAD ÄR DET SOM SKAPAR LIV I EN BLICK? Detta har utvecklare av humanoida robotar brottats med lika länge som teknologin utvecklats. The uncanny valley kallas teorin om människors nivåer av obehag inför robotar som försöker imitera liv.

Den japanska receptionistroboten Saya har arton små motorer som ska uttrycka liv och känslor i blick och mimik. Men ansiktsdrag är svåra att imitera och leendet förvrids till skräck och de vidgade ögonen saknar trots sin storlek livsgnistan. ▷

EN PORT TILL ANDRA VÄRLDEN

V.S.D.S., mitt bland leksaker, gratulationskort, seriealbum och annan bråte, stod överraskande nog en hylla med konstböcker. Jag tog ner första bästa bok och den visade sig handla om Van Gogh. Försättsplanschen var en reproduktion av *Stolen*, detta förbluffande porträtt av das Ding an Sich, som den galne målaren hade skådat i en stund av tillbedjande skräck och försökt att återge på duken. Men till och med hans geni hade visat sig fullständigt otillräckligt för uppgiften. Den stol, som Van Gogh hade sett, var alldeles uppenbart till sitt väsen densamma som jag hade sett. Men ehuru ojämförligt mycket mer verklig än den ordinära synens stol, förblev stolen på Van Goghs målning blott och bart en ovanligt uttrycksfull symbol för tinget. Tinget självt

... part of man's potential experience without
 ... d. Primi-
 ... od of the
 ... s - until
 ... is other
 ... he drugs
 ... ern man

... t it into
 ... rds, like
 ... d under-
 ... an ash-
 ... f crystal
 ... op cit.,
 ... ual stuff

was just the decor with LSD. In fact, you might go through the whole experience without any true hallucination. The whole thing was ... *the experience* ... this certain indescribable feeling ... Indescribable, because words can only jog the memory, and if there is no memory of ... The experience of the barrier between the subjective and the objective, the personal and the impersonal, the *I* and the *not-I* disappearing ... that feeling! ... Or can you remember when you were a child watching someone put a pencil to a sheet of paper for the first

... v - into
 ... sheet of
 ... ur own
 ... and it
 ... .. and
 ... ing on

... ly the
 ... denly
 ... ne on
 ... Lane
 ... gave
 ... tal -
 ... ere

thing was given
 himself over to science over at the Menlo
 ... up and walking out
 ... mostly. Being
 ... ever

* DET FÖRSTA KONSTGJORDA ÖGAT – en ögonprotes – återfanns i en kvinnas grav i Shahr-i-Sokhta i Iran daterad cirka 3000 före Kristus.

□ PAREIDOLI ÄR ETT PSYKOLOGISKT FENOMEN där en person uppfattar ett tydligt mönster i vaga eller slumpmässiga stimuli. Vanligt förekommande exempel på pareidoli är att en person ser ansikten i föremål, moln eller andra bilder eller anser sig uppfatta dolda budskap på skivor som spelas baklänges. Till exempel att se Jesu avbild i ett hundanus som dök upp runt 2011. Den är inte utan föregångare, Jesus har manifesterats i fler hundrumpor genom åren, här Jesu återkomst i den kanadensiske hunden Angus bak.

☒ I AMBROISE CROISATS MÅLNING FRÅN 1722 av Zackariahs vision har ögonen tagit en obehaglig roll – Vad är det som flyter runt stenen? Ingen förklaring kan finnas hos Zacharias om vad detta är. Likt mardrömmen fångad på bild svävar ögonen fritt och utan förklaring. ▷

△ SERIEMÖRDAREN DIEGO

ALVES HUVUD. Alves var en spanjor född i Santa Gertrudes som mördade 70 personer och avrättades 1841. Hans huvud bevarades i formalin och finns nu på Lissabons universitet. Det fanns vetenskapsmän som ägnade de avhuggna huvudena mycket tid och teori. Vid förra sekelskiftet fick en fransk doktor, Beaurieux, undersöka ett avhugget huvud, en brottsling vid namn Languille, omedelbart efter dennes giljotinerings. Beaurieux beskrev händelsen följande: "Här är vad jag kunde notera omedelbart efter halshuggningen: ögonlocken och den halshuggna personens läppar rörde sig i oregelbundna rytmiska sammandragningar i ca 4 eller 6 sekunder. Jag väntade några sekunder till. De krampaktiga rörelserna upphörde. Ansiktet slappnade av, ögonlocken halvt stängda och endast ögonvitorna synliga, precis som i de döende som vi se varje dag [...]. Det var då jag ropade i en hög, skarp röst: "Languille!" Jag såg då ögonlocken långsamt lyftas, utan någon krampaktig sammandragning men istället med en jämn rörelse, tydligt och normalt, vardagligt som människor som väckts eller slits från sina tankar. Därefter tittade Languilles ögon mycket bestämt i min och elevernas riktning. Jag möttes inte av den tomma blick utan uttryck som kan observeras dagligen hos döende människor som man talar till: Det var ett par otvetydigt levande ögon som tittade på mig."

◆ UNDER FÖRSTA VÄRLDSKRIGET så visar sig ett fenomen som man inte tidigare sett i krigssammanhang. Soldater kom tillbaka från fronten med en mängd symptom som inte gick att förklara. Skakningar, kramper och den tomma, ofokuserade blicken hos den som distanserat sig från den fullständiga fasa och skräck de upplevt. Här ser vi en rysk soldat med det som kom att kallas the thousand-yard-stare – den oändligt tomma blicken.

